

SOCIALINĖS ANTROPOLOGIJOS IR ETNOLOGIJOS STUDIJOS

LIETUVOS

20(29)
2020

ETNOLOGIJA

LITHUANIAN ETHNOLOGY

STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY AND ETHNOLOGY

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

VILNIUS 2020

Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos – mokslinis etnologijos ir socialinės ir kultūrinės antropologijos žurnalas. Jame spausdinami recenzuojami straipsniai, konferencijų pristatymai, knygų recenzijos ir apžvalgos, kurių temos pirmiausia apima Lietuvą ir Vidurio/Rytų Europą. Žurnalas pristato mokslo aktualijas ir skatina teorines bei metodines diskusijas. Tekstai skelbiami lietuvių arba anglų kalba.

Lithuanian Ethnology: Studies in Social Anthropology and Ethnology – is a peer reviewed journal of ethnology and social and cultural anthropology. It publishes articles, conference presentations, book reviews and review articles, which may be in Lithuanian or English, primarily focused on Lithuania, Central and Eastern Europe. The journal represents current debates and engages in methodological discussions.

REDAKCIŅĖ KOLEGIJA / EDITORIAL BOARD

Vytis Čiubrinskas (vyriausiasis redaktorius / Editor-in-Chief)

Vytauto Didžiojo universitetas / Vytautas Magnus University, Kaunas, Lithuania

Auksuolė Čepaitienė

Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

Jonathan Friedman

Kalifornijos universitetas / University of California, San Diego, USA

Chris Hann

Maxo Plancko socialinės antropologijos institutas / Max Planck Institute for Social Anthropology, Halle / Saale, Germany

Jonathan Hill

Pietų Iliojaus universitetas / Southern Illinois University, Carbondale, USA

Neringa Klumbytė

Majamio universitetas / Miami University, Ohio, USA

Ullrich Kockel

Heriot-Watt universitetas / Heriot-Watt University, Edinburgh, UK

Orvar Löfgren

Lundo universitetas / Lund University, Sweden

Jonas Mardosa

Vytauto Didžiojo universitetas / Vytautas Magnus University, Kaunas, Lithuania

Žilvytis Šaknys

Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

REDAKCIŅĖS KOLEGIJOS SEKRETORĖ / EDITORIAL ASSISTANT

Danguolė Svidinskaitė

Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

Leidyklos adresas / Address of the Publisher: Redakcinės kolegijos kontaktai / Editorial inquiries:

Lietuvos istorijos institutas

El. paštas / E-mail: etnolog@istorija.lt

Kražių g. 5, LT-01108 Vilnius

<www.istorija.lt>

Žurnalas registruotas / The Journal indexed in:

European Reference Index for the Humanities (ERIH)

EBSCO Publishing: Academic Search Complete, Academic Search Ultimate, Energy and Power Source, SocINDEX with Full Text, Sociology Source Ultimate

Modern Language Association (MLA) International Bibliography

Leidybą finansavo Lietuvos mokslo taryba pagal Valstybinę lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 metų programą (Sutartis Nr. S-LIP-19-58)

In Memoriam

ETNOLOGĖ MENO TYRINĖTOJA GIEDRĖ TALLAT- KELPŠAITĖ-NIUNKIENĖ (1933–2020)

Giedrė Tallat-Kelpšaitė gimė 1933 m. rugsėjo 23 d. Vilkaviškyje. 1952 m. baigė Kauno taikomosios dailės vidurinę mokyklą, 1957 m. – Vilniaus universiteto Istorijos-Filologijos fakultetą ir pradėjo dirbti Literatūriniame Aleksandro Puškino muziejuje. 1958–1969 m. dirbo MA Istorijos instituto Etnografijos skyriaus mokslinė bendradarbe. Parašė etnologijos mokslo krypties disertaciją. 1968 m. už apgintą disertaciją „Naminis audimas ir audiniai Lietuvoje 19–20 a.“ suteiktas istorijos mokslų kandidato (dabar – daktaro) mokslo laipsnis.

Mokslininkė ir pedagogė gyveno ir dirbo Vilniuje. Nuo 1969 m. iki 1994 m. buvo docentė Vilniaus valstybiniame pedagoginiame institute. Istorijos pedagogikos fakultete skaitė TSRS tautų istorijos, pasaulio tautų ir Lietuvos etnografijos, kraštotyros kursus. Su studentais dalyvavo etnografinėse ir kraštotyrinėse ekspedicijose. Ugdė jaunus mokslininkus jungtinės Vytauto

Didžiojo universiteto ir Lietuvos istorijos instituto kultūros antropologijos, vėliau etnologijos doktorantūros studijose.

Tallat-Kelpšaitė-Niunkienė žavėjo noru siekti žinių ir pažinti kultūrą. Mokslininkė plačiai bendravo su kolegomis etnologais ir istorikais. Domėjosi opera, dramos teatro spektakliais, moderniuoju menu. Daug keliavo su savo dukromis ir nuoširdžiai dalijosi išpūdžiais, kurie bylojo, kokia skvarbi ir įžvalgi buvo etnologės ir etnografės akis.

Atmintin įstrigo Tallat-Kelpšaitės-Niunkienės žodžiai, skatinantys toleranciją mokslė. Jos etnologinių tyrimų mokslinės teorinės prieigos įdomios pozityvizmo ir funkcionalizmo logika, istoriniais lyginamaisiais diskursais, regiono ir vietos analize. 1964 m. knygoje *Lietuvių etnografijos bruožai* Tallat-Kelpšaitės-Niunkienės publikuotame straipsnyje „Audiniai ir jų gamyba“ etnografinių tyrimų apibendrinimai, etnologinė ir platesnio kultūrinio kon-

teksto analizė atskleidžia lietuvių liaudies meno kūrinį kaip funkcionalų kasdienybės artefaktą, turintį daug kultūrinių reikšmių. Logiška istorinių faktų argumentacija rodo tyrinėtojos erudiciją. Skaitydama mokslinius tekstus, 1966 m. „Lietuvių liaudies audiniai (1. Lovatiesės)“ ir 1967 m. „Lietuvių liaudies audiniai (2. Rankšluosčiai)“, mokiausi, kaip reikia atrasti funkcijos ir raštų kompozicijos dermę bei tam tikrų žmonėms įprastų raštų pasirinkimo esmę. Pažinau Lietuvos konkrečių vietų kultūros savitumus: 1970 m. knygos *Panemunių dzūkai* skyriuje mokslininkė atskleidė audinių ypatumus, 1988 m. knygoje *Spalva lietuvių mene* ji aiškino, kad „ilgaamžės spalvų derinimo audiniuose tradicijos šiandieną tęsiamos ir puoselėjamos, dabartiniuose liaudies audėjų darbuose spalvinė skalė praplatėjusi“. Tallat-Kelpšaitė-Niunkienė analizavo

lietuvių materialinės kultūros paveldą, audimo technologijų istoriją ir taikliai atskleidė kintantį Lietuvos žmonių mentalitetą.

Išėjusi į pensiją tyrėja aktyviai įsitraukė į Lietuvos kariuomenės karių, nukentėjusių nuo sovietinio ir nacistinio genocido, artimųjų sąjungos veiklą. Archyvuose rinko medžiagą ir rengė straipsnius enciklopediniam žinynui *Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953 m.*, kuriame gausu iškalbingų faktų. Tallat-Kelpšaitė-Niunkienė mirė Vilniuje 2020 m. gegužės 7 d., palaidota Antakalnio kapinėse.

Kaip doktorantė esu nuoširdžiai dėkinga Tallat-Kelpšaitėi-Niunkienei už mokslo žinias ir dovanų gautą etnografinių knygų kolekciją. Atmintyje visuomet liks gyvas Tallat-Kelpšaitės-Niunkienės šiltas komunikabilumas, tolerancija ir gebėjimas džiaugtis gyvenimu.

Vida Savoniakaitė